

۱. هدف کلی طرح:

ارتقای نقش تربیتی اساتید حوزه علوم اسلامی دانشگاهیان

۲. تبیین طرح:

«شاگرد پروری» یا دانشجو پروری اصطلاحی است برگرفته از مطالبه مکرر مقام معظم رهبری از عموم اساتید دانشگاه و سنتی است دیرینه در حوزه های علمیه که معظم له در جلسات متعدد از اساتید دانشگاه خواسته اند، همچون اساتید حوزه علمیه سقف تدریس خود را تا سطح تربیت علمی و اخلاقی دانشجویان ارتقا بخشند. لذا این طرح در راستای مطالبه ایشان و به دنبال تحقق اهداف تربیت علمی، تربیت اخلاقی و تربیت تبلیغی دین پژوهان که اساتید، نقش محوری در آن دارند تدوین گردیده است. لازم به ذکر است در سند دانشگاه اسلامی به این امر مهم اشاره گردیده و یک راهبرد به آن اختصاص یافته است^۱. همچنین این طرح در صورت تحقق کامل، می تواند بستری مناسب برای شناسایی اساتید دغدغه مند و صاحب نظر به عنوان میان گروه های علمی مراکز به حساب آید. خصوصاً که شاخصه شاگرد پروری در نگاه مقام معظم رهبری به عنوان یکی از مهمترین مؤلفه های ارتقای اعضای هیأت علمی دانشگاه ها مطرح شده است.

۳. مبانی طرح از دیدگاه رهبر معظم انقلاب حفظه الله

الف. اهمیت شاگردپروری: اساتید باید یکی از اهتمام هایشان شاگردپروری باشد. ارزش استاد، اعتبار استاد در بیرون، به شاگردان اوست. در حوزه های علمیه ما هم همینطور است. آن استاد، آن فقیه یا اصولی یا حکیمی ارزش بیشتری در چشمها دارد که آثار وجودی او به شکل شاگردان و تلامذهای برجسته ای او، خودش را نشان بدهد. شاگردپروری کنید. این افرادی که می آیند در کلاسهای درس شما - چه در دوره های کارشناسی، چه در دوره های تحصیلات تکمیلی - می نشینند و شما با اینها به عنوان استاد مواجه میشوید، اینها را نباید به حساب یک مستمع یک سخنرانی، یک منبر به حساب آورد؛ نه، باید مثل مصنوعی که اینها را میخواهید با دست خودتان

^۱ . راهبرد چهارم از نظام فرهنگی تربیتی سند دانشگاه اسلامی "تبیین نقش تربیتی و اخلاقی استادان و تکریم مقامشان

بسازید، با اینها برخورد کنید. البته استعدادها یکسان نیست، شوقها یکسان نیست، زمینه‌ها و فضاهای گوناگون یکسان نیست؛ اما این هدف برای اساتید، به نظر من یک هدف جدی باید باشد. نگاه کنید ببینید چقدر شاگرد پرورش دادید. شاگرد فقط آن کسی نیست که سر کلاس حاضر میشود؛ آنی است که به وسیله‌ی شما ساخته میشود و تحویل داده میشود به دنیای علم به عنوان یک نیروی کارآمد و علمی (دیدار با اساتید و رؤسای دانشگاهها - ۷۶/۸/۹).

ب. گستره شاگردپروری: ما میتوانیم این جوان را صبور، قانع، مایل به کار، مایل به تحقیقات، اهل کار جمعی، اهل اغماض، اهل تغلیب عقل بر احساس، اهل انصاف، اهل وقت‌شناسی، اهل وجدان کاری تربیت کنیم؛ میتوانیم هم عکس این صفات را در او تزریق کنیم. واقعاً این جوانی که در اختیار دانشگاه قرار میگیرد در خور این تربیت هست. شما میتوانید یک نسلی را به وجود بیاورید که این نسل دارای این خصوصیات اخلاقی باشد. این هم برنامه‌ریزی میخواهد؛ این با پوستر و با دستور و با اینها درست نمیشود (بیانات در دیدار وزیر علوم و استادان دانشگاه تهران ۸۸/۱۱/۱۳).

اساتید ساعات معینی را در هفته حتماً در دانشگاهها باشند. این خیلی چیز مهمی است؛ این را نباید دست‌کم گرفت. یکی از مطالبی که بنده در این سه چهار سال اخیر مکرراً گفته‌ام - از بس تکرار شد، نمیخواستم بار دیگر بگویم - مسئله‌ی نشستن استاد با دانشجویست؛ پاسخ به سؤال گفتن. یعنی ارتباط استاد و دانشجو به سر کلاس منحصر نماند و دانشجو فرصت داشته باشد که به استاد مراجعه کند، از او بپرسد، از او توضیح بخواهد، از او بیشتر فرا بگیرد؛ بلکه در مواردی استاد، شاگرد را بخواهد در اطاق خود و یک نکته اضافی و تکمیلی را به او تفهیم کند یا یک تکلیف را از او بخواهد، یک مأموریت علمی و تحقیقی به او بدهد، که همه‌ی اینها متوقف است بر حضور اساتید در دانشگاهها. یک روز میگفتیم استاد کم داریم، امروز بحمدالله اساتید خوب در کشور کم نیستند؛ تعداد استاد نسبت به دانشجو بحمدالله تعداد خوبی است، تعداد قابل قبولی است. این را به نظر من باید اهمیت داد. پرورش دانشجو که به نظر من پرورش شاگرد و نخبه‌پروری است (دیدار با اساتید و رؤسای دانشگاهها - ۷۶/۸/۹).

استاد باید پدران و برادران رفتار کند و دانشجوی خودش را رها نکند؛ این حالتی است که خوشبختانه الان در حوزه‌های علمیه ما هست؛ یعنی از ستهای حوزه‌های علمیه ما یکی این است. استاد کاملاً آماده است برای اینکه شاگرد بیاید از او بپرسد، تحقیق کند، به او کمک کند. بعضی از اساتید از محل درسشان که خارج میشوند، طلبه‌ها با آنها میروند تا توی خانه‌شان؛ همان جا هم می‌نشینند، سؤال میکنند، بحث میکنند؛ ساعتی را، گاهی ساعتی را به این چیزها میگذرانند. این، حالت خوبی است؛ این احتیاج به یک تزریق فرهنگی دارد. این، یک کار فرهنگی است؛ این با دستور نمیشود **(بیانات در دیدار وزیر علوم و استادان دانشگاه تهران ۸۸/۱۱/۱۳)**.

در دانشگاه پرورش انسان در تراز شهید چمران لازم است؛ این را لازم داریم ... استاد خیلی نقش دارد. نقش استاد در محیطهای آموزشی نقش بسیار برجسته و مهمی است. استاد فقط آموزنده دانش نیست؛ بلکه منش استاد و روش استاد میتواند مربی باشد؛ استاد، تربیت کننده است. تأثیر استاد روی شاگرد، علی‌الظاهر از تأثیر بقیه‌ی عوامل مؤثر در پیشرفت علمی و معنوی و مادی متعلم بیشتر است؛ از بعضی که خیلی بیشتر است. گاهی استاد میتواند یک کلاس را، یک مجموعه‌ی دانشجو یا دانش‌آموز را با یک جمله‌ی بجا تبدیل کند به انسانهای متدین. لازم هم نیست حتماً رشته‌ی علوم دینی یا معارف را تدریس کند؛ نه، شما گاهی یک جا در درس فیزیک، یا در درس ریاضی، یا در هر درس دیگری - علوم انسانی و غیر انسانی - میتوانید یک کلمه بر زبانان جاری کنید، یا یک استفاده‌ی خوب از یک آیه‌ی قرآن بکنید، یا یک انگشت اشاره به قدرت پروردگار و صنع الهی بکنید که در دل این جوان میماند و او را تبدیل میکند به یک انسان مؤمن. استاد اینجوری است **(بیانات در دیدار اساتید بسیجی ۸۹/۴/۲)**.

ج. شاخص ارتقای هیأت علمی: مقام معظم رهبری یکی از شاخص‌های ارتقای اعضای هیأت علمی را شاگردپروری می‌دانند: یک نکته‌ی دیگر که اشاره‌ای هم در صحبت‌های آقایان بود، مسئله‌ی ملاک ارتقای اعضای هیأت‌های علمی است. این ملاک‌ها چیست؟ خوب حالا مقاله و

مجلات ISI و اینها، همه حرفهای خوب و درستی است؛ لیکن تنها ملاک نباشد... ملاک های دیگری هم وجود دارد: مثلاً فرض کنید پرورش دانشجو. استادی که در دانشجوپروری و شاگردپروری و به ثمر رساندن شاگرد، از خودش یک کار درخشانی نشان می دهد، یا نظر نو در مسائل علمی و دانشگاهی ابراز میکند؛ ملاک ارتقا است. این ملاک های گوناگون را می شود تدوین کرد و ملاک ارتقای اعضای هیأت های علمی قرار داد (بیانات در دیدار رؤسای دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ۸۵/۵/۲۳).

۴. محورهای طرح:

این طرح در سه حوزه تربیت فرکی، تربیت اخلاقی و تربیت مهارتی دین پژوهان طراحی گردیده است و در قالب برگزاری جلسات هم اندیشی اساتید مراکز در چند نوبت اجرا می گردد.

سؤالاتی که لازم است در جلسات هم اندیشی اساتید مورد بحث و گفتگو قرار گیرد و به آن پاسخ دهند بدین شرح است:

الف. محورهای نقش تربیت اخلاقی اساتید

۱. اساتید با چه شیوه هایی می توانند علاوه بر نقش تعلیمی، تأثیر تربیتی داشته باشند؟
۲. چه مسائل و منابعی را برای طرح مباحث کوتاه اخلاقی در کلاس پیشنهاد می دهید؟
۳. مهمترین شاخصه ها و جاذبه های اخلاقی رفتاری اساتید در نگاه دانشجویان چیست؟
۴. مهمترین آسیبهای اخلاقی اساتید، خصوصاً از نگاه دانشجویان چیست؟
۵. اساتید چگونه می توانند از غرور و حس استغنا علمی دین پژوهان پیشگیری نمایند؟
۶. در صورت اضطرار استفاده از اساتید آقا برای خواهران چه ملاحظاتی را اساتید باید در نظر داشته باشند؟

۷. چه راهکارهایی را برای رشد معنوی اخلاقی اساتید پیشنهاد می‌دهید؟
۸. چه الگویی را برای نقش آفرینی تربیتی استاد و مشاوره خارج از کلاس پیشنهاد می‌دهید؟
۹. علاوه بر مسائل فوق چه موضوعات و مسائلی را ضروری می‌دانید در خصوص نقش تربیت اخلاقی اساتید مورد همفکری اساتید قرار گیرد؟

ب. محورهای نقش تربیت فکری اساتید

۱. استاد چگونه می‌تواند خردورزی و اندیشه‌ورزی را در دانشجویان ارتقا بخشد؟
۲. در ساختار فعلی آموزش چه موانعی برای تحقق رشد فکری و خردورزی دین‌پژوهان وجود دارد؟
۳. چه ضعف‌ها و خطاهایی در شیوه تدریس موجب لطمه جدی به تربیت فکری دانشجویان می‌گردد؟
۴. با چه شیوه تدریسی می‌توان انگیزه و مهارت مباحثه را در دانشجویان تقویت کرد؟ چه الگویی برای مباحثه کلاسی پیشنهاد می‌کنید؟
۵. با چه راهکارهایی می‌توان با وجود محدودیت زمانی و حجم بالای کتاب، کلاسی فعال و مشارکتی داشته و در عین حال انسجام بحث و نظم کلاس را هم حفظ کرد؟
۶. چگونه می‌توان روحیه پرسشگری مخاطبان را تقویت کرده و در عین حال آن را مدیریت کرد؟
۷. چه نوع تحقیق‌های کلاسی‌ای را می‌توان پیشنهاد کرد که در عین سادگی و جذابیت باعث رشد دانشجویان گردد؟ چه مشوق‌هایی را برای تحقق آن پیشنهاد می‌کنید؟
۸. برای کار علمی گروهی چه الگویی پیشنهاد می‌کنید؟
۹. چگونه می‌توان انگیزه و فرهنگ مطالعه را در دانشجویان ارتقا بخشید؟
۱۰. برای آنکه تدریس کیفی و با نشاطی داشته باشیم زمان کلاس را به چه بخش‌هایی تقسیم می‌کنید؟
۱۱. چه الگویی برای مشاوره علمی خارج از کلاس پیشنهاد می‌دهید؟

۱۲. علاوه بر محورهای فوق چه محورهایی را در خصوص نقش تربیت فکری اساتید

پیشنهاد می کنید مورد همفکری قرار گیرد؟

ج. محورهای نقش تربیت مأموریت گرا در جهت تربیت دانشجویانی متعهد، تأثیرگذار و جهادی

۱. اساتید چگونه می توانند با اتخاذ سبک تدریس خاص، دانشجویان را منشأ اثر و مأموریت گرا بار بیاورند؟

۲. چه نوع فعالیت های کلاسی ای را می توان به دانشجویان سپرد تا موجب ارتقای مهارتی آنان شویم؟

۳. اساتید با طرح چه موضوعات انگیزه بخش و نگرش آفرینی می توانند ارزش تحصیل دانشگاهی را در نگاه دانشجویان تبیین کرده و احساس تعهد و جهاد علمی را در آنان تقویت نمایند؟

۴. اساتید چگونه می توانند دین پژوهان را به الگوگیری از مهارت حل مسأله و مهارت تدریس خود متوجه نمایند؟

۵. اساتید جهت انتقال اهداف و مأموریت حوزه به دین پژوهان چه نقشی را می توانند ایفا نمایند؟

۵. مراحل اجرایی طرح در مراکز حوزه:

۱. تشکیل کارگروه مربوطه. اعضا: مدیر پروژه (مدیر امور اساتید)، کارشناس علمی، معاونت آموزش، معاونت طرح و برنامه.

۲. تدوین محورهای نشست همفکری از سوی ستاد و ارسال برای مراکز.

۳. برگزاری دو نشست هم اندیشی اساتید در مراکز: یک نوبت با موضوع نقش تربیت

اخلاقی اساتید و یک نوبت نقش تربیت علمی اساتید

۴. مدیران مراکز مسئول برگزاری نشستها با فاصله یک ماه می باشند و از قبل باید نسبت به موضوعات اطلاع رسانی کنند.
۵. تمام نقطه نظرات ضبط، پیاده و جمع بندی شده و برای کارگروه ارسال می گردد
۶. کارگروه موظف است ظرف یک ماه صورتجلسات ارسالی را جمع بندی کرده و جدول حضور کارشناسان در مراکز را تنظیم نماید.
۷. یک جلسه همفکری با حضور کارشناس اعزامی به جمع بندی پرداخته می شود.
۸. در گام دوم و در ترم بهمن ماه موضوعات قابل تحقیق تفصیلی در قالب طرح فراخوان مقالات با عنوان شاگردپروری به مشارکت گذاشته شده و در روز استاد از منتخبین تقدیر می گردد.
۹. مجموعه مقالات برتر و نکات جمع بندی شده نشستهای هم اندیشی چاپ شده و به عنوان یک اثر علمی و تجربی نشر داده می شود و در گام سوم به عنوان یک اقدام جریان ساز در قالب های گوناگون از جمله فراخوان مقالات در سطح اساتید معارف، اساتید حوزه های علمیه و... اقدام به گفتمان سازی یکی از مطالبات مقام معظم رهبری می نماید.
۱۰. مدیران مراکز موظف به شناسایی و معرفی فعال ترین استاد در نقش تربیت اخلاقی و نقش تربیت علمی بوده تا برای ترم آینده در هر مرکز یک استاد به عنوان مسئول کمیته تربیت علمی و یک استاد هم به عنوان مسئول کمیته تربیت اخلاقی انتخاب شود. پس از یک ترم ارزیابی مثبت از عملکرد مسئولان کمیته تربیت علمی و اخلاقی به عنوان هیأت علمی از سوی ستاد معرفی می شوند.
۱۱. کارگروه موظف است به موازات ثبت نظرات اساتید مراکز، آثار مکتوب موجود را هم مطالعه و جهت ارائه در کنار نقطه نظرات اساتید آماده سازد. هرچند این گام ممکن است به سرعت هم اندیشی اساتید انجام نشود.

ملاحظه: شاید با تأملی کوتاه به نظر آید که موضوعات مربوط به نقش تربیت اخلاقی و تربیت علمی متوقف بر تعریف اهداف و روشهای عرصه های تربیت عقلانی و تربیت معنوی است و تا اینها روشن نشود نمی توان موضوعات و مسائل نشستها و کمیته های این طرح را تعریف کرد. حقیقت آن است که یکی از روشهای تعریف اهداف و روشهای تربیت عقلانی و معنوی، مشارکت خود اساتید در این دو محور است. در واقع ستاد از ظرفیت و سرمایه غنی نزدیک به پانصد استاد که بیشترین ارتباط را با دین پژوهان دارند به عنوان کارشناسان علمی و تجربی خود بهره برده و دانش تجربی پراکنده در صحنه را مدیریت و غنی سازی می کند.